

Suut Kemal Yetkin:

ROMANCININ DÜNYASI

Bir yerde okumuştum: Bir gün çocuk Stevenson annesine "Anne, bir insan resmi yaptım, şimdi onun ruhunu yapayım mı?" demiş. Çocuk Stevenson yaptığı resme can verebildi mi bilmiyorum ama, romancı Stevenson korsanlarına ve serserilerine gerçekten ruh vermiş olmalı ki, onlar hâlâ yaşıyor duruyorlar.

Öyledir, roman kahramanları, gerçek dediğimiz insanlar gibi hattâ onlardan daha çok düşünen, duyan, didinen, sevinç ve acı duyan bir takım varlıklardır... Onların da bizim gibi yaşadıklarını, yaşamış olduklarını hangimiz düşünmemişizdir? Dünyamız, hayalî dediğimiz, hakikatte bizden daha var, daha canlı olan varlıklarla doludur. Onlar aramızda dolaşıp dururlar. Hele sıkıntılı zamanlarımızda aradıklarımız onlardır. Fakat roman kahramanları bütün canlılıkları, bütün gerçeklikleri ile asıl kendilerini yaratanlar için vardırırlar, onlar için yaşarlar. Unamuno, "Sis" romanının kahramanı Augusto Perez'i öldürmeye karar verdiği zaman onun "Yaşamak istiyorum Don Miguel, yaşamak istiyorum!. Yaşamak istiyorum!" diye bağırdığını anlatmıyor mu? Pirandello, her pazar sabahı saat yedi ile on arasında, hayalinin kahramanlarını kabul ettiğini Tuzak "La Trappola" başlıklı hikâyesine yazdığı önsözünde söylemiyor mu?

Bir deli saçmasına benziyen, ama hakikatte roman sanatının ruhunu aydınlatan bu gibi düşüncelere bir çok

sanarçılarda rastlanır. Bu hususta Rilke de güzel bir misaldir. Yarattığı Malte'nin, hayatında canlı bir varlık önemini kazandığını ve gece gündüz yanından ayrılmadığını, hele roman yazdığı sıralarda kendisini Malte'den uzaklaştırır korkusuyla hiçbir kitap okumadığını romancının 8 Eylül 1908'de Clara'ya yazdığı bir metubun şu satırlarından anlıyoruz: "Onun ıstıraplarından uzaklaşamayacağımdan ve ona bütün ölümünü bütün genişliği içinde artık veremeyeceğimden korkuyorum."

Balzac: "Gerçeğe dönelim diyordu, Eugénie Grandet ile kim evlenecek?" Bugünün sanat düşünürleri bu itirafları birer sanatçı fantezisi olarak kabul etmekten çok uzaktır. Romancı için gerçek dünya, içinde kahramanlarının yaşadığı, öldüğü dünyadır. Bu dünyada romancı ve yarattıkları bir dakika olsun birbirini bırakmazlar. Salavin, Duhamel'i yıllarca birçok romanlarında takip edip durmadı mı? İtalyan romancılarından Annie Vivanti, I Divoratori için yazdığı bir makalede bu gerçeği ne güzel belirtir: "Vaka şahıslarını büyük bir neşe ile yarattım. Onlara istediğim şekli verdim. Kadınlarım kumral, erkeklerim esmerdi. Birine kıvrık saçlar verdim, diğerinin çenesine bir çukur koydum. Hoşuma gidenler her türlü talih lûtfuna mazhar oluyorlardı. Hoşuma gitmeyenler ölüme mahkûmdular. Fakat bir gün geldi ki, onlardan biri artık bana itaat etmedi. Sonra birini gördüm ki, benim muvafakatimi beklemeden istediği gibi hareket ediyordu. Birdenbire anladım ki, yarattığım bebekler canlı idiler... Hotfotse'deki sakin villamız benim muhayyilemin mahlûklarıyla dolmuştu. Kitaptaki genç Nino kocamdan daha ziyade önem kazanmıştı. Nansi evin içinde dolaşıyordu. Benden daha hakikî bir varlıktı. Anna Maria'nın kemanı benim ve Buye'nin kemanından daha kuvvetle işitiliyordu. Teşrinisanide ilkbaharı tasvir ettiğim zaman herkes ortalıkta bir sıcaklık hissediyordu. Bahçedeki büyük ağaçlar mevsimsiz bir çiçeklenme arzusuyla titriyorlardı"¹.

---

¹ Tırnak içindeki bu yazı H. Cahit Yalçın'ın I Divoratori (Yırtıcılar) tercümesinden alınmıştır.

Gerçek insanlarla muhayyel insanlar arasındaki özdeşliği bu kadar açık bir dille anlatan yazı az bulunur. Bir kere daha anlıyoruz ki, roman kahramanları romancıya hâkim olacak kadar gerçektirler. Öyle değil mi ya? Yalnız kendi realitesinin kanunlarına tâbi olan ve kendisini yarattığı andan itibaren romancısını da peşinden sürükleyen ve keyfinin istediği gibi hareket eden bir roman kahramanı elbette ki yaratıcısı kadar, belki de ondan daha gerçektir.

François Mauriac (Fransuva Moriyak) da İtalyan romancısından başka türlü düşünmez. Romancı tarafından hiç ehemmiyet verilmeyen silik bir şahsın bazan kendiliğinden birinci sıraya çıktığını, romanın baş kahramanına ayrılan yeri aldığını ve romancıyı beklenilmeyen bir istikamete sürüklediğini Mauriac da söyler ve kendi eserlerinden **Le Désert de L'Amour** romanını da misal olarak verir. Doktor Courrége, romancının plânına göre bu romanda, baş kahramanın babası gibi ikinci derecede bir rol alacaktı. Halbuki bütün romana hâkim olmakta gecikmiyor ve bu zavallı adamın mustarip çehresi romanın yaşayan tek çehresi oluyor. Bu bakımdan, bir roman kahramanının romancıya uysallıkla boyun eğmesi çoğu zaman onun şahsî hayattan mahrum olduğunu gösteren en kuvvetli delildir. Aksine, Mauriac'ın dediği "roman kahramanları ne kadar canlı iseler romancıya o kadar az tâbi olurlar." Romancı, kahramanlarının ne kadar canlı olduğunu onların kendisine karşı gelmeleri, âdetâ nankörlük etmeleriyle daha iyi anlar. Bununla beraber, uykusuz geceleriyle beslediği kahramanlarının en dik kafalısına bile acımdan kendini alamaz. Onların çektiklerini kendisi de çeker. Gustave Flaubert'in "Madam Bovary benim!" sözünün hakikî mânası budur.

Büyük roman kahramanları o kadar canlıdır ki, çok defa onlara, gerçekten yaşamış, fakat bugün sadece hâtıraları kalmış birer varlık gözüyle bakarız. Üstad Halid Ziya Uşaklıgil de bana yazdığı mektubun sonunda bu gerçeğe işaret etmektedir. "Firdevs, Nihâl, Bihter, hele

bedbaht Beşir, şimdi uzaktan bunları düşünürken hepsini ayrı ayrı görüyor zannındayım. Hele Nihâl gözlerimin önünde sapsarı, süzgün simasıyla hep Ada çamlıklarında babasının yanında dolaşıyor gibidir. Beşir'in öksürüklerini işitiyorum.”

Bu hâtıralar, bu duygular, gerçekten yaşamış olan insanlara ait değil mi? Bu sözler, bu hayal mahsulü kahramanların hayali olmaktan ne kadar uzak olduklarını bize bütün açıklığıyla anlatmıyor mu? Hem uçsuz bucaksız zaman içinde hayal kahramanlarıyla gerçek şahısların farkı nedir? Zamana karışan Goriot Baba da Balzac kadar gerçek değil mi?

Unamuno “Sis” inde Augusto Perez'e kendini öldüreceğini bildirdiği zaman, hayal mahsulü adam ona önce yalvarıyor, fayda vermediğini görünce, isyan ederek ona haykırıyor: “Siz de öleceksiniz, siz de! İçinden çıktığınız hiçliğe siz de döneceksiniz! Tanrı artık sizi düşünmez olacaktır! Öleceksiniz evet, istemeye istemeye öleceksiniz! Ve benim başımdan geçenleri okumuş olanların bir tanesi kalmaksızın hepsi, hepsi, hepsi öleceklerdir. Onlar da benim gibi, hayalî varlıklardır. Hepsi öleceklerdir, hepsi. Bunu size ben söylüyorum, ben, Augusto Perez sizin gibi hayalî bir varlık.”

İşte romancının dünyası! Bu dünyada hayal ile gerçek arasındaki sınırlar yıkılmış, hayal ile gerçek kaynaşmış, aynı değeri kazanmıştır.

Suut Kemal Yetkin

Hazırlayan: Tuğçe Ertan